

Возняк С. М., к.т.н., с.н.с.;
Іващенко А. М., к.т.н., доцент

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Аналіз системи оборонного планування за стандартами НАТО

Резюме. На основі стандартів STANAG, інших політичних, нормативних документів НАТО та наукових публікацій останніх років автори проводять аналіз фаз і етапів системи оборонного планування, яка прийнята в альянсі.

Ключові слова: НАТО; угоди про стандартизацію; система оборонного планування; фази та етапи оборонного планування.

Постановка проблеми. Система оборонного планування (ОП) НАТО охоплює збройні сили 28 країн і без сумнівів, є самою сучасною та ефективною системою оборонного планування у світі. Разом із тим, сьогодні в Україні, яка стратегічною ціллю обрала курс на підготовку до вступу в НАТО, бракує фахівців, які досконало знають систему оборонного планування НАТО та готові використовувати її механізми.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Система ОП НАТО знаходиться в полі уваги як українських, так і закордонних фахівців. Це питання розглядається в монографіях і наукових статтях Горбуліна В.П., Литвиненка О.В., Голопатюка Л.С. та інших, які в першу чергу проводять політологічний аналіз системи ОП.

Метою статті є системотехнічний аналіз основних фаз та етапів системи ОП НАТО.

Виклад основного матеріалу. Повний цикл ОП НАТО розрахований на десять років і включає три фази[1]:

формування концептуальних основ воєнної політики;

безпосередньо процес ОП сил і засобів альянсу;

реалізація конкретних програм розвитку сил і засобів блоку.

Перша фаза - формування концептуальних основ воєнної політики починається з видання "Стратегічної директиви", яка визначає завдання організації на майбутній період і вказує ключові напрями вдосконалення воєнного потенціалу блоку. Базові положення цього програмного документа враховуються при підготовці оновленого варіанта "Стратегічної концепції НАТО".

У рамках здійснення поточного циклу ОП "Стратегічна директива НАТО" була схвалена главами держав і урядів на самміті у Ризі (2006). Положення директиви отримали подальший

розвиток в "Стратегічній концепції оборони і безпеки держав - членів Організації Північноатлантичного договору", прийнятої на Лісабонській зустрічі у листопаді 2010 року.

На другій фазі визначаються кількісні і якісні параметри військового потенціалу, необхідного для проведення всіх можливих операцій, а також ресурси, необхідні для формування оперативних можливостей альянсу.

Сформована система ОП альянсу вимагає врахування його членами спільних інтересів при прийнятті індивідуальних рішень. Країни-члени НАТО слідує затвердженням процедур ОП і єдиної методики оборонного огляду. Склалася система робочих методів та механізмів ОП, яка сприяє ефективному використанню оборонних ресурсів для забезпечення колективної безпеки і дозволяє скоротити дублювання зусиль при формуванні спільного військового потенціалу.

Загальне керівництво процесом ОП здійснює Військовий комітет НАТО. Безпосередня відповідальність за керівництво ОП покладена на виконавчу робочу групу, яка координує роботу всіх органів НАТО, які займаються питаннями військового будівництва альянсу. При виконанні своїх функцій ця структура спирається на рекомендації Ради НАТО, Комітету оборонного планування і Групи ядерного планування. Головою виконавчої робочої групи є заступник генерального секретаря НАТО.

До складу виконавчої групи входять військові представники країн-учасниць і співробітники стратегічних командувань альянсу. Забезпечення поточної діяльності групи здійснює відділ ОП управління військової політики та планування Міжнародного секретаріату НАТО.

1-й етап Розробка “Політичної директиви

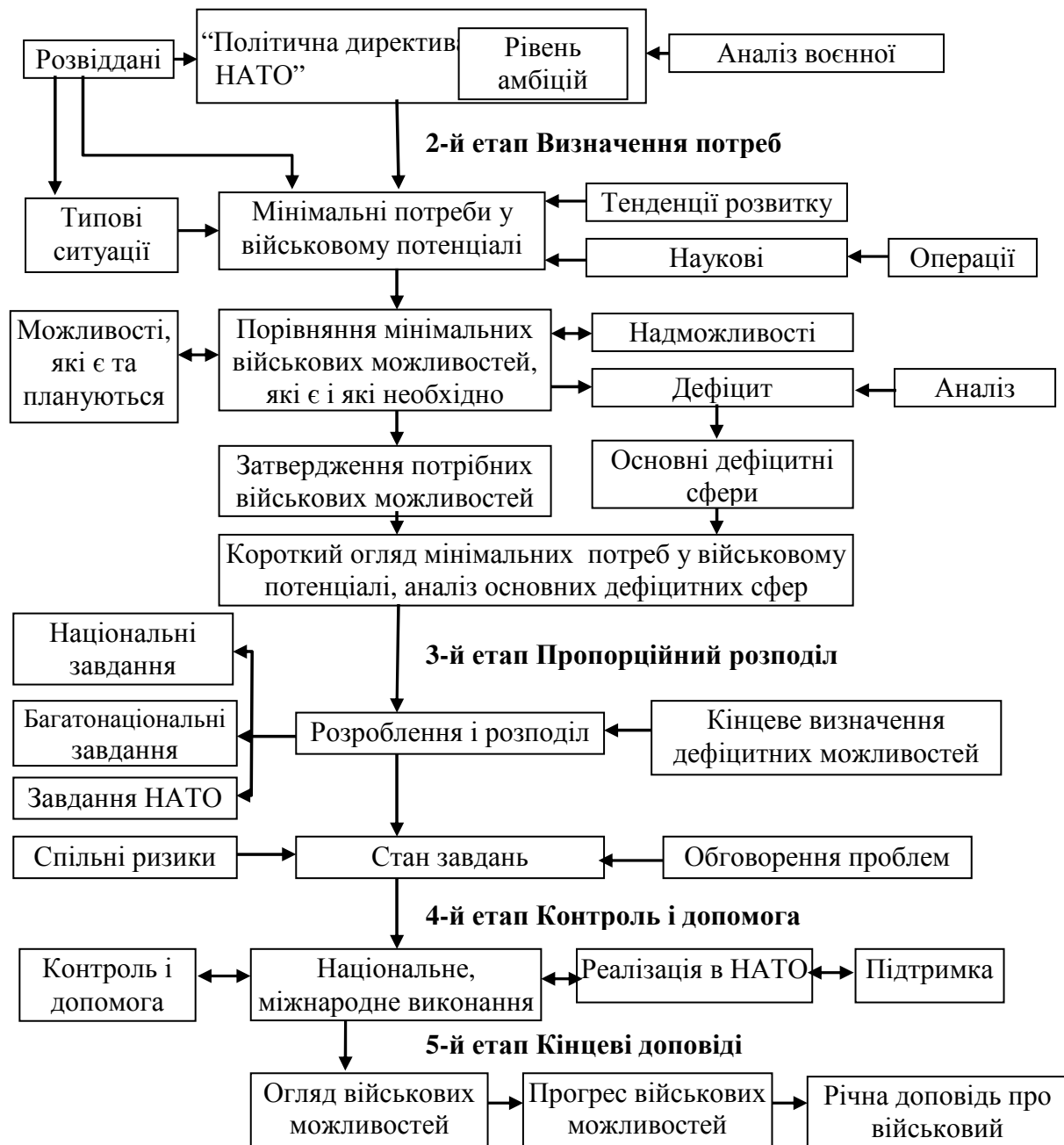

Рис. 1. Процес оборонного планування

Процес ОП включає п'ять основних етапів (рис. 1):

- розроблення “Політичної директиви НАТО” на ОП;
- визначення військових потреб альянсу;
- пропорційний розподіл завдань між країнами-учасницями;
- контроль і допомога в реалізації завдань військового будівництва;
- підготовка підсумкових доповідей.

“Політична директива” - єдиний універсальний керівний документ із питань ОП, в якому викладаються ключові цілі та завдання, які

вирішуються Альянсом у ході повсякденної діяльності, оновлюється кожні чотири роки і відображає політичні, військові, економічні, юридичні, соціальні і технічні фактори, що впливають на формування необхідних оперативних можливостей блоку. Важливою складовою частиною документа є так званий “Рівень амбіцій НАТО”, який визначає кількість, масштаби і характер операцій, які альянс повинен бути здатний одночасно проводити для нейтралізації існуючих і майбутніх загроз. При цьому директива містить загальні кількісні та якісні параметри військового потенціалу

Альянсу, необхідного для проведення всіх видів операцій по забезпеченню колективної оборони та врегулювання кризових ситуацій, вказуються пріоритетні напрями вдосконалення сил і засобів, а також терміни реалізації заходів військового будівництва[2].

Підготовку проекту "Політичної директиви" організовує виконавча робоча група у взаємодії з відділом ОП. Вихідні дані для всебічного опрацювання основних положень документа в плановому порядку представляються іншими органами альянсу, відповідальними за різні галузі ОП. Після узгодження проекту з усіма державами - членами організації і внесення необхідних змін і доповнень підсумковий варіант документа направляється для схвалення міністрами оборони і затвердження главами держав і урядів.

З метою визначення кількісних та якісних характеристик об'єднаних збройних сил альянсу, здатних виконувати вимоги "Рівня амбіцій НАТО", стратегічні командування розробляють і направляють всім членам організації документ під назвою "Мінімальні потреби у військовому потенціалі". У ньому міститься повний перелік необхідних військових сил і засобів, які повинні бути виділені з національних ресурсів в розпорядження коаліційного командування. При цьому особливо підкреслюються вимоги до виділюваних сил і засобів, які забезпечують їх повну укомплектованість, оперативну сумісність, навченість, оснащеність і забезпеченість необхідними запасами.

Для проведення аналізу потреб військового потенціалу альянсу в процесі ОП використовуються діючі в НАТО інформаційно-аналітичні методики і відповідні експертні оцінки, висновки попередніх документів ОП, а також інформація, що надійшла від розвідувальних органів блоку і керівництва національних збройних сил. Крім того, в ході цієї роботи враховуються положення концептуальних документів та результати наукових досліджень, а також уроки проведених операцій і навчань[3].

Відділ ОП забезпечує консультування державних органів військового керівництва з усіх питань розвитку військових можливостей.

Виконавча робоча група регулярно інформує Раду НАТО, Комітет оборонного планування, Групи ядерного планування та міністрів оборони про прийняті заходи і досягнуті результати в заповненні дефіцитних ресурсів, що дозволяє на високому політичному рівні полегшити вироблення додаткових вказівок, спрямованих на оперативне усунення недоліків.

Результати виконаної роботи кожні два роки відображаються в підсумковій доповіді "Огляд військових можливостей НАТО", в якому оцінюється ступінь реалізації установок "Політичної директиви" щодо вдосконалення військового потенціалу альянсу. Одночасно в ході цього етапу оцінюються зусилля держав-учасниць у сфері оборонного будівництва та розробляються рекомендації щодо подальшого підвищення ефективності процесу ОП.

Підготовка підсумкової доповіді починається з розроблення документа "Аналіз військових можливостей НАТО". У рамках цього процесу виконавча робоча група направляє всім членам альянсу запит про надання поточної інформації, що характеризує стан їх збройних сил і можливості щодо участі у формуванні коаліційного військового потенціалу.

Експертизу доповідей країн-учасниць про стан національних збройних сил проводить Військовий комітет НАТО, який ґрунтується на висновках стратегічних командувань, дає свою оцінку впливу воєнно-політичної обстановки в світі на безпеку Альянсу та робить висновок про здатність альянсу протидіяти існуючим загрозам відповідно до положень "Політичної директиви НАТО" і "Рівня амбіцій НАТО".

Погоджений "Огляд військових можливостей НАТО" з доданими оцінками надходить міністрам оборони для схвалення.

У проміжні роки робоча група розробляє документ "Прогрес військових можливостей НАТО", зосереджуючись на розвитку найбільш затребуваних військових ресурсів. Крім того, цей документ забезпечує зворотний зв'язок із країнами-учасницями і містить директивні вказівки для здійснення процесу ОП та пов'язаних з ним дій. Він затверджується міністрами оборони країн альянсу і ґрунтується на інформації, підготовленої структурами ОП та іншими органами НАТО, що забезпечують формування коаліційного військового потенціалу.

У додаток до встановленого порядку надання поточної інформації про національні плани військового будівництва країни-учасниці зобов'язані завчасно повідомляти союзників про будь-які істотні зміни у структурі своїх збройних сил, не чекаючи затвердження розроблених проектів.

У подальшому керівництво НАТО взяло курс на підвищення спільних військових можливостей, що знайшло своє відображення в численних цільових проектах реформування коаліційних збройних сил.

Затверджений в листопаді 2010 року "Перелік першочергових потреб НАТО" в якості пріоритетних напрямів підвищення військових можливостей блоку передбачає[4]: створення нових інтегрованих автоматизованих систем управління, зв'язку та розвідки; нарощування експедиційних спроможностей збройних сил НАТО; формування протиракетного потенціалу; підвищення рівня захисту інформаційної інфраструктури; поліпшення технічної оснащеності збройних сил за рахунок широкого застосування високоточного озброєння; впровадження сучасних підходів до матеріально-технічного забезпечення військ (сил).

Ключову роль у вирішенні цих завдань відіграє командування стратегічних досліджень НАТО, на яку покладено відповідальність за розробку пропозицій з ОП та координацію діяльності країн-учасниць по реалізації намічених проєктів. Важливе місце в забезпеченні процесу ОП займають щорічні конференції керівного складу та фахівців у галузі ОП, які проводяться командуванням стратегічних досліджень. Їхні рекомендації враховуються робочими органами Альянсу при підготовці відповідних документів із питань вдосконалення оборонного потенціалу блоку.

У цілому в НАТО склалася система ОП, яка забезпечує послідовне вирішення завдань підвищення ефективності силового реагування на загрози безпеці альянсу з урахуванням реальних можливостей країн-учасниць.

У той же час ряд експертів відзначають громіздкість процедур вироблення пропозицій

щодо розвитку військової складової Альянсу та надмірну складність механізмів забезпечення їх реалізації, що може мати негативні наслідки в умовах гібридної війни. Однак, реагуючи на події в Україні і Сирії, генеральний секретар НАТО Й. Столтенберг у червні 2015 р. заявив про рішення щодо удосконалення системи ОП НАТО.

У подальшому буде проведено системний аналіз і дослідження процедур планування НАТО на всіх фазах та етапах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Досвід трансформації збройних сил країн-членів НАТО і можливості його використання в Україні./ Шпура М.І., Грицай П.М. Іващенко А.М. Звіт про НДР(заключний). К., НУОУ, 2011, 125 с.
2. Бараннік В.О., Брежнева Т.В., Гречанінов В.А., Іващенко А.М. Україна-НАТО: використання міжнародного досвіду імплементації планів співробітництва. Монографія. Дніпропетровськ: ДФ НІСД, 2010, 272 с.
3. Балабін В.В., Іващенко А.М. Методика аналізу та оцінки процесів трансформації та управління змінами у збройних силах з метою виконання завдань з забезпечення воєнної безпеки держави Збірник наукових праць ВІ КНУ ім. Т.Г. Шевченка – К.: ВІКНУ, 2010 – Вип. № 25 С. 67-73.
4. Grechaninov V.A., Ivaschenko A.M., Kokoshinskij O. A Analysis and assessment of Security Sector Reform in Ukraine: developments and prospects. Atlantic Council of Ukraine; Center for European and North Atlantic Affairs; International Visegrad Fund, K., 2013, 116 p.

Стаття надійшла до редакції 30.09.2015

Возняк С. Н., к.т.н., с.н.с.;

Іващенко А. М., к.т.н., доцент

Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Київ

Система оборонного планування по стандартам НАТО

Резюме. На основі аналізу стандартів STANAG, других політичних, нормативних документів НАТО і научних публікацій останніх років автори проводять аналіз фаз і етапів системи оборонного планування, котра прийнята в НАТО.

Ключевые слова: оборонное планирование; НАТО; соглашения по стандартизации.

S. Voznyak;

A. Ivaschenko

Center for Military and Strategic Studies National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyhovskij, Kyiv

The NATO's systems of the defense planning

Resume. Based on the analysis of standards STANAG, other political, administrative NATO documents and scientific publications in recent years, the authors analyze the phases and stages of defense planning, which has been accepted into NATO.

Keywords: defense planning; NATO; standardization agreement (STANAGs).